

- El **tèxtil** català va començar l'expansió, però va perdre pes
- Les indústries **alimentàries** també van recular, malgrat la indústria conservera del peix i la dels productes agrícoles.
- La indústria **siderúrgica** biscaïna va créixer considerablement. Els beneficis procedents de les exportacions de ferro i de la fabricació d'acer van estimular la diversificació basca en sectors que requerien àmplies inversions de capital, com la construcció de maquinària.
- Destaca el ràpid creixement d'una de les noves indústries, l'**elèctrica**. La producció d'electricitat es va concentrar sobretot en el grup Barcelona Traction.
- També va créixer de manera notable la indústria **metal·lúrgica**, i els automòbils i els electrodomèstics es van convertir en dos sectors en expansió.
- La **construcció** va agafar una gran embranzida durant les tres primeres dècades del segle XX i es va consolidar la indústria del ciment.

Tot i que es van introduir noves fonts d'energia i nous sectors industrials, Espanya encara era un país amb una indústria migrada i poc competitiva. Només a Catalunya i País Basc hi havia una autèntica capitalització i inversió industrial, i la novetat va consistir que Madrid es va unir a aquests dos grups industrials tradicionals.

Per això el govern va recórrer al **proteccionisme** i a l'**intervencionisme** per defensar la indústria espanyola.

2.4. Àmbit social:

- A les zones rurals s'hi van mantenir àmplies capes de pagesos pobres i de jornalers, el pes dels grans propietaris i de l'Església i les formes de vida tradicionals.
- En relació a la societat urbana:
 - La industrialització va reforçar el paper de la burgesia i va augmentar la influència dels grups relacionats amb indústria i finances.
 - El desenvolupament comercial i administratiu de les ciutats també va provocar un creixement de les classes mitjanes: empleats, funcionaris i treballadors per compte d'altri; metges, treballadors de la banca, advocats, professors,...
 - Els obrers industrials i les seves famílies eren el grup més nombrós entre la població urbana. Van créixer molt com a conseqüència del desenvolupament industrial. Especialment nombrosos a Catalunya, País Basc, Astúries i Madrid, la qual cosa va afavorir l'augment d'afiliacions a les organitzacions obreres, la CNT i la UGT.
- El desenvolupament de les ciutats i la configuració d'una societat moderna va comportar la imposició de nous valors socials i de noves formes de sociabilitat i oci, també l'extensió de la cultura entre capes socials més àmplies. A la creació i difusió d'aquestes noves formes de vida i de cultura urbanes hi va contribuir l'extensió de nous mitjans de transport (ferrocarril, metro, tramvia, autobús...). Els primers ferrocarrils metropolitans d'Espanya es van construir a Madrid i Barcelona.

2.5. Segona República

El 12 d'abril del 1931, les eleccions municipals convocades pel govern de l'almirall Aznar van fer triomfar els republicans. El 14 d'abril del 1931 Francesc Macià va proclamar la República Catalana i el rei Alfons XIII va acatar la decisió popular. Les Corts Constituents van elaborar una Constitució de caire progressista i democràtic, que establia la sobirania popular, corts unicamerals, divisió de poders accentuada i reconeixia una àmplia declaració de drets i llibertats individuals i socials.

Durant el període d'aquest **govern provisional i bienni reformista** (1931-1933) van voler fer alguns canvis, però es van trobar amb problemes: els grups conservadors s'oposaven a les reformes, hi havia una situació econòmica desfavorable, l'exèrcit es va oposar a aquestes reformes, cop militar de Sanjurjo el 1932 i les organitzacions obreres i pageses es van radicalitzar.

Però el govern d'Azaña es va desgastar i la dreta es va reorganitzar. El triomf de les candidatures de centre-dreta en les eleccions del 1933, anticipades. Van iniciar un procés contrareformista, el **bienni conservador**: paralització de les reformes i amnistia per els responsables del cop militar del 1932. Els partits d'esquerra es van radicalitzar davant d'aquest triomf, i va augmentar la conflictivitat social. Però el govern de dretes va perdre legitimitat per casos de corrupció. Es van convocar unes eleccions anticipades i va guanyar la coalició d'esquerres (1936).

Aquest període del **Front popular** va ser curt. Van donar amnistia a presos polítics, van reimplantar les reformes del primer bienni i es va reinstaurar l'autonomia catalana. D'altra banda es preparava un cop d'estat: un grup de militars amb suport civil planegen una insurrecció militar i finalment, el 17 de juliol del 1936, s'inicia l'aixecament militar al Marroc.

2.6. Preparació del cop d'Estat

La situació política i social va ser molt ocnflictiva: van haver-hi nombrosos enfrontaments al carrer, van haver-hi vagues i altres desordres que van donar lloc a un clima de violència social. Falange Española i altres grups d'extrema dreta van formar patrulles armades que van emprendre accions violentes contra líders esquerrans, les quals rebien la mateixa resposta dels militants més radical de l'esquerra.

A Catalunya, la radicalització política i social no era tan evident. ERC havia moderat els seus propòsits i la Lliga Catalana es desvinculava cada cop més de l'extrema dreta. La premsa no va adoptar l'actitud extremista i alarmista de la premsa conservadora d'altres indrets d'Espanya.

Des de feia mesos, oficials de l'exèrcit de la proximitat d'una revolució, havien començat a planificar un aixecament militar armat liderat per Sanjurjo, refugiat a Portugal, i organitzat des de Pamplona pel G. Mola, que assumeix el paper de director. Els conspiradors tenien un marcat caràcter antidemocràtic. El seu objectiu era:

- restaurar l'ordre i l'autoritat
- defensar la unitat d'Espanya i de la religió catòlica

Als militars els feien costat una trama civil, que va buscar suports exteriors i va crear un ambient propici per justificar la necessitat d'una rebel·lió militar.

El 13 de juliol del 1936, els d'esquerres van assassinar a José Calvo Sotelo, com a venjança de l'assassinat del tinent Castillo, per part de la ultradreta. Això va accelerar la insurrecció militar, que va començar el 17 de juliol al Marroc i va donar pas a una guerra que duraria tres anys.

3. Causes de la Guerra Civil

1) **Divisió de la societat**. Espanya presenta una clara rivalitat entre partits polítics, principalment entre dreta i esquerra, que provocava conflictes socials.

2) La **"primavera tràgica"**. El triomf de la coalició d'esquerres, Front Populr, a les eleccions anticipades del 1936, va radicalitzar a la dreta. Durant la primavera i l'inici de l'estiu del 1936, van augmentar considerablement els conflictes, actes violents i assassinats. Això va provocar una situació gairebé insostenible.

3) **Radicalització** dels partits i sindicats, a causa de la crisi econòmica i de les desigualtats socials. Hi havia una estructura social amb clares diferències entre pobres i rics, amb una classe baixa en continu creixement. La societat estava molt polaritzada. Aquesta situació provocava la por a una revolució, com la russa.

4) **Incapacitat del govern** de la República de resoldre els problemes que tenia la societat espanyola. Incapaç de trobar una resposta a la crisi.

5) La **política anticlerical**, mesura progressista, de la República. Va donar pas a que l'Església donés suport i ajuda al bàndol conservador. Va deixar de rebre diners de l'Estat. Es van

prendre mesures que crearan refús contra l'església: s'aprova el matrimoni civil, es secularitzen els cementiris.

6) **Economia endarrerida.** Espanya tenia algunes ciutats en ple auge industrial i econòmic. Però la realitat de la societat espanyola era que seguia havent una economia agrària, i no es podien satisfer les necessitats del poble. *PUJADA DE PREUS* , *ARANZELS*, *IMPORTACIONS de CEREALS...*

7) Clima permanent de **violència**. L'ambient era violent i ple d'inseguretats a causa de les vagues continuades, els enfrontaments pels carrers i els assassinats per part dels dos bàndols.

8) **Influències ideològiques:** Les ideologies en auge que hi havia a Europa en aquell moment era el feixisme (moviments totalitaris: feixisme, nazisme,...) i la formació de Fronts populars (fronts d'esquerra: comunistes, socialistes,...).

9) **Causes llunyanes.** Es pot considerar que la Guerra Civil és un enfrontament de dos sectors diferents de la societat espanyola: els partidaris de l'Antic Règim (clericalisme, tradicionalisme, societat jeràrquica, caciquisme,...) i altres que eren partidaris d'un règim polític liberal, identificats amb l'aparició d'una nova societat urbana i industrial. L'enfrontament entre aquestes dues parts es va manifestar a les guerres civils carlines durant el segle XIX. Durant el segle XX, es va manifestar en conflictes puntuals.

4. Desenvolupament de la Guerra Civil

4.1. A nivell peninsular

4.1.1. Aixecament militar

La situació que hi havia abans del pronunciament era de tensions. L'extrema dreta va assassinar al tinent Castillo, i com a resposta, els republicans d'extrema esquerra van assassinar a José Calvo Sotelo el 13 de juliol del 1936. Aquest fet va propiciar el cop militar, ja que estava previst que fos més tard. En quant a l'exèrcit, els millors estaven al Marroc.

El 17 de juliol del 1936, els insurrectes van començar el pronunciament, al qual van anomenar "Alzamiento Nacional", a les casernes de Melilla. Al dia següent, 18 de juliol, Franco va arribar al Marroc des de les Canàries i va prendre el comandament de l'exèrcit més preparat i armat de la República. Es pretenia que fos un cop simultani, ràpid i violent.

Aquest mateix dia es van revoltar altres caps militars per la Península: el General Mola a Pamplona, Queipo de Llano a Sevilla, Goded a Mallorca i Cabanelles a Saragossa. Els caps de la conspiració eren: Mola i Sanjurjo. Altres conspiradors eren: Francisco Franco, Queipo de Llano, Goded, Cabanelles,... Eren militars de la guerra civil, però no ideen la conspiració. Aquests homes eren els "fundadors" d'una **conspiració** contra la II República, que buscava un cop militar ràpid, violent i simultani, amb una forta repressió que impedís reaccions de partits polítics i sindicats. De fet, el General Sanjurjo ja ho ha via intentat l'any 1932 a Huelva, però va fracassar. Es va anomenar la "Sanjurjada". Se li va permetre fugir del país, i es va instal·lar a Lisboa, on hi havia la dictadura de Salazar. Des d'allà estarà en contacte amb els altres militars de la península per conspirar contra la república. Es va començar a conspirar a l'any 1935. Les esquerres, Front Popular, guanyaran les eleccions del febrer del 36. Els preparatius per enderrocar la República es va accelerar.

El govern republicà sabia que els partits de dretes tenien alguna cosa entre mans, però no ho van saber gestionar bé, ja que els conspiradors eren molt intel·ligents. Sospitaven d'alguns militars i els van enviar a destinacions on pensaven que no farien res. Van traslladar a Franco a Canàries i a Goded a Mallorca.

Però la República va trigar en reaccionar; van perdre un temps vital per preparar la seva defensa. La primera mesura que van prendre els republicans, el 19 de juliol, va ser el lliurament d'armes al sindicat i als partits del Front Popular. Aquests, anarquistes, republicans, socialistes i comunistes,

juntament amb una part de l'exèrcit lleial a la República i la Guàrdia d'Assalt, van ser qui va plantar cara, a Madrid i Barcelona, als colpistes, impedit així l'èxit del pronunciament militar.

4.1.2. Èxit del cop militar

El pronunciament va triomfar a Castella i Lleó, Navarra, la part occidental d'Aragó, Galícia, Balears i Canàries, algunes ciutats andaluses i a Marroc. Va fracassar a Catalunya, València, Múrcia, Astúries, Santander, País Basc, Castella-La Manxa, Extremadura i gran part d'Andalusia. Va fracassar sobretot a la capital, Madrid, i a Barcelona, la ciutat industrial més important del país.

4.1.3. La insurrecció a Catalunya

L'encarregat de dirigir el cop militar a Catalunya era el G. Goded. El dia 18 de juliol va dirigir el pronunciament a Mallorca i Eivissa. El 19 de juliol va desplaçar-se a Barcelona en hidroavió. El cap militar que tenia el comandament a Barcelona, Llano de la Encomienda, era lleial a la República i no va participar en el cop, tot i que alguns dels seus oficials sí. Aquests van reunir tropes per ocupar la ciutat la matinada del 19 de juliol, però van trobar-se una forta resistència de les forces de l'ordre lleials al govern i de les organitzacions obreres.

Durant el dia 18 de juliol, els militants de CNT i UGT, van assaltar armeries, van incautar pólvora i van organitzar la resistència. Vigilaven les casernes des del dia 17. Juntament amb la Guàrdia d'assalt i la Guàrdia civil, es van enfrontar amb les unitats militars insurrectes durant el dia 19. Goded va arribar a Barcelona, va detenir a Llanos i va reorganitzar les tropes. Però al vespre va ser assaltada la capitania general, el general Goded es va rendir i va ser detingut. Els revoltats van fugir i els republicans que els assetjaven es van apoderar de les armes. Milers de fusells, metralladores i demés van anar a parar a mans de civils.

Amb l'ajuda del president Companys, van convèncer a Goded de llegir una proclamació de rendició per ràdio. Aquesta crida va servir per neutralitzar els insurrectes a Girona, Figueres, Lleida i altres zones de Catalunya. Goded va ser afusellat el 12 d'agost.

Els enfrontaments van seguir durant dos dies més, però el cop ja havia fracassat. Els insurrectes d'altres zones de Catalunya també es van rendir. Això va suposar un gran triomf popular i que el paper de les esquerres havia estat decisiu.

4.1.4. Bàndols

Bàndol	Insurrectes	Lleials a la República
Formats per:	militars conservadors monàrquics de dretes grups catòlics falangistes tradicionalistes carlins i tots aquells que s'oposaven a les reformes de la República.	classes populars: - obrers i empleats petita burgesia pagesos sense terres classes mitjanes republicanes intel·lectuals i artistes
Influïts per:	feixisme	organitzacions socialistes, comunistes i anarcosindicalistes
Definits com:	nacionals i catòlics	rojos
Objectius	restablir l'ordre per mitjà d'una dictadura militar i permetre la recomposició d'un poder civil en forma de monarquia o república.	Defensa de la legitimitat de la República.

4.1.5. Divisió del país

El cop d'Estat, però, triomfa i fracasa a diverses zones. A partir dels dies 17 i 18 de juliol, el país va quedar dividit de la següent manera:

- Zona Nacional: a favor de la conspiració. Triomfa a zones rurals, Castella La Manxa, Castella i Lleó i Galícia. Dirigida per : General Cabanelles i General Franco, ja que Mola i Sanjurjo van morir en accidents d'avió a principis de la guerra.

- Zona Republicana: partidaris de la República. Zones on va fracassar el cop: grans ciutats: Barcelona i Madrid, i zones del llevant i el Nord.

4.2. Dimensió internacional de la guerra

4.2.1. Ajut al bàndol sublevat

Apunts de classe:

A la zona nacional li donava suport els següents dictadors:

- L'Alemanya de Hitler. Va aportar avions i homes: Legió Condor.
- L'Itàlia de Mussolini. Va aportar homes: Corpo de Truppe Volontarie, vaixells i tancs.
- Portugal de Salazar. Va aportar homes: Viriato.

Apunts del dossier:

Alemanya: L'Alemanya nazi va veure en la guerra civil espanyola un camp de proves ideal per preparar el conflicte que havia d'arribar. Hitler va ordenar l'ajut alemany immediat (juliol de 1936), que fou constant al llarg de la guerra, dissimulat en moltes ocasions com a enviaments comercials per tal d'evitar problemes polítics. La seva contribució (va ser més escàs en nombre que l'italià, però qualitativament més important) va ser la següent: La flota germànica va bloquejar els ports republicans ; es va enviar abundant material militar (artilleria, tancs i equips de transmissió); es va crear (el més important de l'ajut alemany) la Legió Còndor amb voluntaris (uns 5000 homes) de l'exèrcit alemany, pilots, instructors, caces, bombarders i bateries antiaèries, que fou decisiva en les ofensives nacionals (Va intervenir en el bombardeig de Gernica).

El cost de l'ajuda alemanya va ser xifrada en uns 400 milions de dòlars. Es va reemborsar en aliments i primeres matèries fins al final de la II Guerra Mundial. Cal recordar també la participació de la División azul a la guerra mundial.

Itàlia: La Itàlia feixista de Mussolini va veure també la guerra civil com un camp de proves ideal per preparar la guerra mundial que s'apropava. La participació italiana fou més nombrosa (uns 120.000 homes) encara que de menys importància tècnica i estratègica. Intervingueren des del començament en totes les accions de guerra amb fortuna desigual: favorable Santander i Màlaga, i desfavorable en la campanya de Madrid o en els bombardejos de Barcelona. Als efectius humans, agrupats en el Corpo di Truppe Volontarie (CTV, Cos de Tropes Voluntàries), cal afegir-hi el suport aereonaval i d'equipament bèl·lic (tanc, avions i municions).

Portugal: La dictadura de Salazar col·laborà amb uns 20.000 voluntaris i intervé a favor dels interessos rebels: els materials italians i alemanys destinats a l'exèrcit rebel, arriben a la zona nacional a través d'aquest país.

4.2.2. Ajut al bàndol republicà

Apunts de classe:

A la zona republicana li donava suport:

- la URSS : Rússia de Stalin. Hort de Moscó. A canvi d'or, van enviar instructors i estregues per coordinar operacions.
- Mèxic també va ajudar amb el que va poder.

Apunts del dossier:

El bàndol republicà va rebre menys ajuda, de forma més intermitent i va haver de pagar-la de forma immediata. A part d'un simbòlic suport del govern de Mèxic, la Unió Soviètica (URSS) fou l'únic país que, encara que havia signat el Pacte de No-intervenció, va ajudar amb armes (municions, tancs (400), avions (700)...), tècnics i aliments la República.

La República va pagar les seves compres amb les reserves d'or del Banc d'Espanya, calculades en uns 50 milions de dòlars.

L'ajuda més decidida va arribar dels voluntaris antifeixistes (homes i dones) vinguts de tot el món que es van organitzar en les anomenades Brigades Internacionals. Eren una prova de la solidaritat internacional amb la República. Es tractava d'un moviment organitzat pels partits comunistes que va tenir l'oficina de coordinació a París. Els primers contingents van arribar a Espanya l'octubre de 1936, van tenir el quarter general a Albacete (on eren instruits) i es van organitzar en 15 brigades que van aplegar uns 60.000 individus durant tota la guerra, provinents d'uns 70 països (el més nombrós va ser França). La seva intervenció va ser important a la batalla de Madrid a les principals batalles de la guerra, i van sofrir prop de 10.000 baixes. L'octubre del 1938 es van retirar.

En les Brigades Internacionals hi havia persones que després van tenir un gran relleu (com el futur cap dels partisans i de l'estat iugoslau, Tito) i destacats intel·lectuals. En una columna integrada per gent del POUM hi havia l'escriptor George Orwell, molt crític amb els comunistes i favorable a les postures del POUM.

4.2.3. Pacte de no-intervenció

Encara que es podia esperar que les democràcies europees, i especialment França, que tenia un govern de Front Popular presidit pel socialista Léon Blum, col·laboressin amb el govern legítim de la República, la pressió de la dreta francesa i dels conservadors britànics les va conduir a l'adopció d'una política de neutralitat. Van propugnar la **no-intervenció** en la guerra d'Espanya per tal de no trencar el dèbil equilibri existent entre els règims democràtics i els feixistes.

L'agost de **1936** es va crear a **Londres el Comitè de No-intervenció**, al qual van adherir-se, de manera unilateral, fins a **27 països** que es van comprometre a no vendre ni permetre el pas d'armes i subministraments bèl·lics a Espanya. Però la realitat va ser que Itàlia, Alemanya i Portugal, malgrat la seva adhesió, van continuar ajudant als rebels, mentre que la República es va veure sotmesa al tancament de fronteres i a l'embargament d'armes. A més, el Comitè de No-intervenció va impedir que la **SDN** fes de mitjancera en el conflicte. Els **EUA**, que no van subscriure el pacte, van impedir l'exportació de material bèl·lic a l'Espanya republicana, però van permetre que empreses nord-americanes subministressin a l'Espanya nacional (LaTexaco Oil Company va proporcionar petroli, i la Ford i General Motors, vehicles).

Apunts de classe:

Amb l'objectiu de que la Guerra no s'internacionalitzés, van signar el **PACTE DE NO INTERVENCIÓ** de les potències, però no es va complir, la qual cosa va afectar a la República.

El Regne Unit defensava una política de pacificació i va comunicar a França que si intervenia ajudant a la República, no tindria el seu suport davant l'amenaça nazi de Hitler. Aquests dos països no van participar. França va ser el país que va proposar el Pacte de no-intervenció, que va complir juntament amb el Regne Unit. Els Estats Units van proporcionar petroli als franquistes.

4.3. A nivell de Catalunya

4.3.1. La sublevació frustrada a Catalunya

El cop d'estat del 18 de juliol de 1936 fracassa a Catalunya i es manté en la zona lleial a la República. Catalunya s'hi juga l'autonomia. Hi ha esperança de les esquerres (poum,psuc,cnt-fai)